

Els Barris de *Palma*

Revisió del Pla general d'ordenació urbana i d'actuacions urbanístiques

Número 38 • 1995

ILLA DE CABRERA

Promomallorca

Port de Cabrera

L'arxipèlag de Cabrera fa part del terme municipal de Palma. En concret, s'inclou dins el districte III, amb la zona portuària, Santa Catalina, la Vileta, Son Rapinya i altres barris. Aquesta situació es remunta a l'edat mitjana. Després de la conquesta catalana, les autoritats municipals de Palma ho eren, també, de tota l'illa. Amb el temps, es crearen municipis a la Part Forana, però el de Palma sempre va mantenir una certa preeminència. De fet, quan es constitueix lentament el municipi de Santanyí, no consta que reivindicàs l'illa, que es troba davant les seves costes. El 1715, es creen els moderns ajuntaments. En aquell moment, Cabrera continua depenent de Palma. A més de la preeminència política de la capital, degué influir-hi el fet que el manteniment de Cabrera fos molt costós i que l'arxipèlag fos propietat de famílies ciutadanes. D'altra banda, pareix esser que a l'edat contemporània es promulgà un decret que incorporava les illes situades a més de 10 llegües de la costa al terme municipal de la capital de província.

Trest físics

595

L'arxipèlag de Cabrera ocupa una superfície de 13,2 km². El format per Cabrera Gran i la Coniller, i un grup d'illes menors, illots o esculls, dels quals na Redona és la més gran. Cabrera Gran té 38,656 km de costa. Les seves dimensions, més aviat grans, possibiliten que sigui una illa variada i de contrastos naturals.

Parc nacional

596 - 598

El 1991, es va crear el Parc Nacional Marítim-terrestre de Cabrera després d'un llarguíssim i polèmic debat que va durar gairebé trenta anys. S'hi succeïren projectes d'ur-

banització i maniobres militars, fins que, el decenni de 1980 la qüestió de la defensa de l'arxipèlag assolí una rellevància estatal. Un dels problemes que s'han derivat de la declaració de parc natural ha estat la regulació de la lliure navegació en aigües de la zona.

Els francesos a Cabrera

599

Requadre de Miquel dels Sant Oliver sobre l'experiència dels presoners francesos durant la Guerra del Francès.

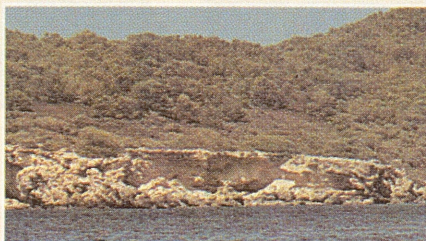
Mapa

600 - 601

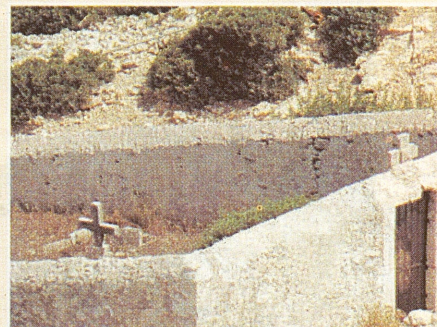
Monestir de Cabrera

602 - 603

Requadre de Josep Amengual so-

bre l'existència d'un monestir de monjos en aquella illa.

Història

604 - 605

Tradicionalment, Cabrera ha tengut una rellevància de primer ordre des del punt de vista estratègic. Generalment fou una illa desèrtica i deshabitada, la qual cosa hi possibilità de servir successivament com a refugi de pirates, monestir de monjos i presó. Això no obstant, al començament del segle XX hi havia una població de 42 persones i es conraven alguns bocins de terra.

Crédits

606 - 607

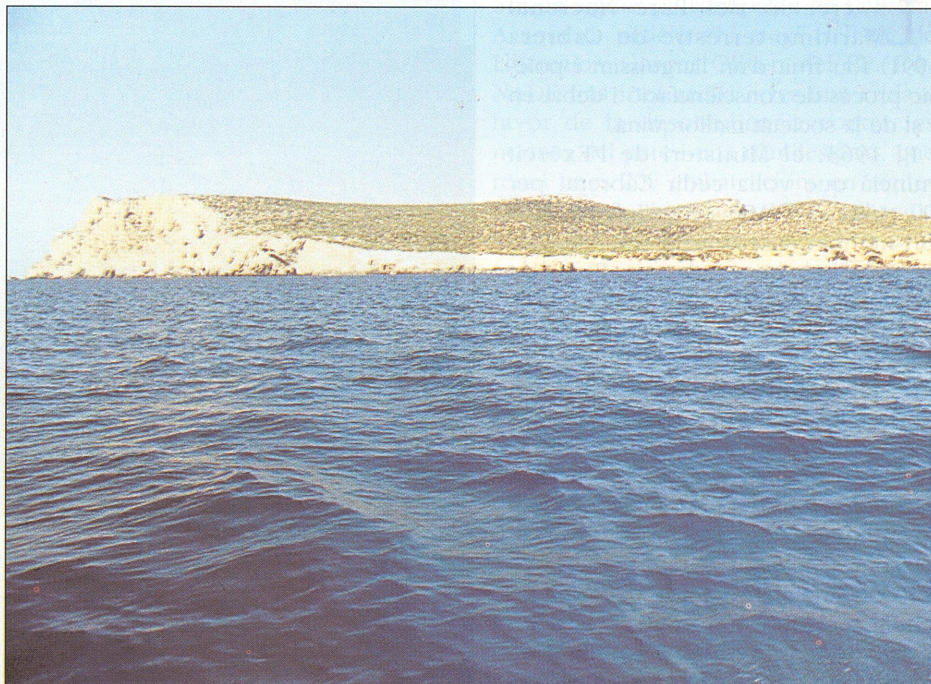
TRETS FÍSICS

Conjunt d'illes i illots que, integrat a la vegada a l'arxipèlag balear, se situa al migjorn de Mallorca, a 9 km del cap de les Salines (Santanyí). Administrativament pertany al terme de Palma, en concret al districte de Santa Catalina-la Vileta, bé que fa part de la demarcació eclesiàstica de la parròquia de Santa Creu. Les seves terres emergides ocupen 13,2 km² de superfície —el 0,28% de l'extensió total de les illes Balears— i presenten una disposició lineal i una alineació de direcció nord-est a sud-oest. La batimetria que envolta l'arxipèlag és formada per un relleu positiu, en forma de carena, que l'uneix amb Mallorca. Estructuralment, aquest relleu és considerat la prolongació de la unitat morfoestructural de les serres de llevant. Així, les seves illes i illots constitueixen l'emersió d'aquestes serres mallorquines. El grup, caracteritzat per la seva heterogeneïtat, tant per les dimensions com per les formes, és integrat per dues illes majors, Cabrera Gran (1.154,75 ha) i l'illa dels Conills o Conillera (137,26 ha), i un seguit d'illes menors, illots i esculls, com na Redona (10,76 ha), na Plana (5,62 ha), illa de l'Imperial (3,05 ha), na Pobra (2,94 ha), na Foradada (1,62 ha) —l'extrem septentrional— l'Estell d'en Terra o Xapat (1,13 ha), l'Estell de l'Esclata-sang (0,58 ha), el Carabassot de l'Estell d'en Terra (2,57 ha), l'illa de les Bledes (0,53 ha), l'illot Pla (0,52 ha), l'Estell del Coll (0,51 ha), l'Esponja (0,44 ha), l'illa de les Rates (0,39 ha), l'illot del Fonoll (0,37 ha) i el de na Foradada (0,31 ha), l'Olló (0,10 ha) i l'Estell de Fora (0,17), que n'és el punt meridional.

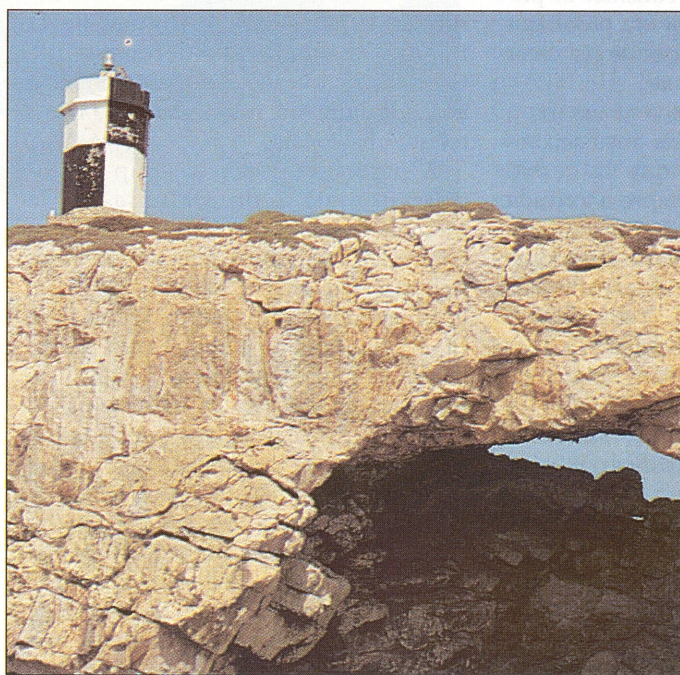
Les costes de l'arxipèlag són generalment abruptes, de penya-segats, la qual cosa dificulta l'accessibilitat per mar a nombrosos indrets.

Cabrera Gran té, a més de la superfície mencionada, 38,656 km de costa. Les seves dimensions, més aviat grans, possibiliten que sigui una illa variada i de contrastos naturals. El seu litoral, força articulat, és irregular, hi destaquen tant les platges com els espadats, que, a més d'esser-hi dominants, sovint superen els 50 m d'altitud.

Amb un relleu muntanyós, té la cota

Illà Conillera

Na Foradada

màxima al puig de na Picamosques (172 m), que també n'és el més elevat de l'arxipèlag.

Tot i les baixes precipitacions d'aquest conjunt d'illes (300-400 mm de mitjanes anuals), la xarxa hidrogràfica

és diferenciada a Cabrera Gran. Hi destaca el xaragall del Celler, que desemboca a la Platgeta, a la badia del port, després de recórrer prop d'1 km.

Finalment, es troba l'illa dels Conills, que, amb un perímetre de 6.383 m de longitud de costa i l'extensió mencionada, presenta una forma més llarga que ampla i una disposició de direcció nord-est sud-oest. Té contrastos morfològics i el litoral format per penya-segats,

de magnitud semblant a l'illa anterior. Gairebé ran de la costa oriental, al Blanquer (122 m), hi ha la seva altitud màxima.

Bernat Campins i Arnau Company

PARC NACIONAL

La creació del Parc Nacional Marítimo-terrestre de Cabrera (1991) fou fruit d'un llarguíssim i polèmic procés de conscienciació i debat en el si de la societat mallorquina.

El 1963, el Ministeri de l'Exèrcit anuncià que volia cedir Cabrera, per 300 milions, al Ministeri d'Informació i Turisme, per subhastar la seva urbanització. Aleshores, Sebastià Feliu de Cabrera i Quadreny (Palma 1925-87), hereu dels drets de la seva família sobre l'arxipèlag, en reclamà la desafectació i la reversió. Se li comunicà que l'ocupació de Cabrera no era necessària per a la defensa nacional i, malgrat això, li fou negat qualsevol dret de reversió. Aleshores (1965), interposà un contenciós administratiu, que fou desestimat. Posteriorment demanà (1967) una revisió, que també fou refusada. Aquesta darrera sentència no reconeixia la desafecció, però preveia la possibilitat de recuperar Cabrera. Això frenà el projecte d'explotació turística patrocinat pel Ministeri d'Informació i Turisme. El primer projecte urbanitzador era promogut per Enrique Marsanes, que volia crear un complex turístic de luxe.

D'aquesta manera, Cabrera escapà a l'onada urbanitzadora dels anys seixanta. El 1972, semblava que la cessió d'una part de l'Illa a l'empresa privada era imminent. Llavors, s'aixecaren des dels mitjans de comunicació nombroses veus a favor de la conservació de l'arxipèlag. L'Institut per a la Conservació de la Natura -ICONA- reclamà l'illa per destinar-la a parc i els plans urbanitzadors foren desbaratats. Des del 1973, el Ministeri de l'Exèrcit realitzà maniobres militars, en part per justificar la seva presència.

Dues vegades a l'any, es desplaçaven des de Mallorca devers mil soldats de diverses armes i cossos per dur a terme maniobres de conjunt amb foc real. Les pràctiques de tir es feien des de Cabrera contra els illots propers. L'Armada també va realitzar pràctiques de tir naval sobre la costa, en els illots na Redona i na Plana. Aquestes maniobres varen esser cada vegada més criticades pels sectors ecologistes.

El 1977, Sebastià Feliu signà un acord amb ICONA pel qual, si li tornaven Cabrera, la cediria com a parc natu-

Vista general del port

ral. El 1978, Félix Rodríguez de la Fuente se sumà als defensors de Cabrera. La qüestió d'aquest arxipèlag anà adquirint un ressò estatal i, fins i tot, internacional.

A partir del 1985, el Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa -GOB- inicià una campanya contra les maniobres militars i a favor del parc nacional. L'agost de 1985, el grup parlamentari Esquerra Nacionalista (PSM) presentà una proposició no de llei en el Parlament balear perquè s'estudiàs l'impacte de les maniobres. El 1986, aquest mateix grup sol·licità la supressió de les maniobres.

El juny de 1987, es féu a Palma la primera gran manifestació a favor de Cabrera, que reuní devers 5.000 persones. L'octubre d'aquell mateix any, el grup parlamentari del PSM-Entesa de l'Esquerra de Menorca presentà una proposició de llei per sol·licitar la creació del Parc Nacional i Reserva Integral de Cabrera.

L'octubre de 1988, el Parlament balear aprovà per unanimitat l'esmentada proposició, que fou enviada a les Corts de Madrid, ja que aquest tema era de competència estatal.

Aleshores, el Ministeri de Defensa

intentà endarrerir l'aprovació de la llei i proposà com a solució la signatura d'un conveni amb el Centre Superior d'Investigacions Científiques —CSIC—.

Davant aquesta situació, diversos grups ecologistes i partits polítics progressistes convocaren una segona manifestació a favor de la declaració de Cabrera com a parc nacional. Aquesta manifestació reuní prop de 7.000 persones a Palma.

El 1989, es deixaren de fer les maniobres militars. Aquell mateix any, Gabriel Cañellas va rebre el Premi Ciment, atorgat pel GOB, pels pactes secrets que intentava impulsar sobre aquesta qüestió.

Fins al maig de 1990, no fou admesa a tràmit la proposició de llei sobre Cabrera. Aleshores, el Partit Socialista Obrer Espanyol —PSOE— introduí importants canvis en el text original.

En concret, va permetre la realització d'activitats militars i reduí la presència en el parc de les institucions autonòmiques. El primer fet motivà les protestes dels grups i partits ecologistes i el segon, les de tots els partits representats en el Parlament balear, excepte el PSOE.

Can Feliu (Cabrera)

...

Finalment, el març de 1991, el Senat aprovà la declaració de Cabrera com a parc nacional i la Llei de creació del Parc Nacional Marítime-terrestre fou publicada en el *Bolletí Oficial de l'Estat* el 30 d'abril.

En aquells anys sovintejaren les iniciatives cíviques destinades a difondre la importància ecològica de Cabrera i la necessitat de crear en aquesta illa un parc nacional.

El GOB filmà diverses pel·lícules (1987, Sebastià Avella; 1980, Jesús Jurado) i el 1987 organitzà una exposició al claustre de Sant Antoniet, de Palma, que fou visitada per unes 50.000 persones.

El febrer de 1989, aparegué a la premsa un manifest a favor del parc nacional, signat per un gran nombre de personalitats.

Aquell mateix any, la Fundació Emili Darder organitzà el recital Cançons per Cabrera, que omplí el Teatre Principal, de Palma.

També es publicaren diversos llibres, de temàtica molt variada, sobre Cabrera. Així, el 1989 el grup parlamentari PSM-EEM edità *Els Debats de Cabrera*; el 1990, el GOB publicà *L'arxipèlag de Cabrera. Un parc nacional en litigi* i la Fundació Emili Darder, *Cabrera, parc nacional, ja!*. El 1993, el CSIC i l'Editorial Moll editaren, amb un caràcter més científic, *Història natural de l'arxipèlag de Cabrera*. Per la seva banda, el Ministeri de Defensa publicà *Informe sobre Cabrera* (1989).

La polèmica sobre Cabrera no finalitzà amb la declaració de parc nacional. Una de les conseqüències d'aquesta declaració era la regulació de la lliure navegació en les seves aigües.

Aleshores, el mateix 1991, l'Associació d'Instal·lacions Nàutiques Esportives de Balears -ANADE- impulsà una campanya a favor de la navegació sense control en aigües de l'arxipèlag de Cabrera. A aquesta petició s'hi afegí el batle de Llucmajor, Gaspar Oliver, del PP. L'ANADE fins i tot arribà a fer una crida a favor de la desobediència contra les normes del parc i una manifestació, que reuní unes 200 embarcacions en aigües de Cabrera (agost de 1992). A més, aconseguí 12.498 signatures, que presentà com a iniciativa popular en el Parlament balear per modificar la declaració de Cabrera com a parc nacional per poder navegar lliurement. Aquesta proposta fou admesa a tràmit en el Parlament balear amb els vots a favor del PP i UM. Aleshores, el president Cañellas intentà infructuosament pactar directament amb el Govern central l'acceleració de la navegació a Cabrera. Posteriorment, el Parlament balear, gràcies a la majoria del PP, presentà una proposta de llei a les Corts de Madrid d'acord amb l'esmentada iniciativa popular. Aquesta proposta fou rebutjada l'abril de 1995, amb els vots en contra del PSOE, IU i ERC.

El 1992, els hereus de Sebastià Feliu tornaren a sol·licitar la desafecció total o parcial de l'arxipèlag de Cabrera. Consideraven que, des de la creació del parc nacional, els motius pels quals l'arxipèlag fou expropiat havien desaparegut. La Secretaria d'Estat de Defensa desestimà la reversió per considerar que continuava essent un enclau d'interès per a la defensa nacional, si bé, des de l'abril de 1991, no s'han realitzat activitats de caràcter militar.

L'aprovació de la Llei 14/1991 per les Corts de Madrid implicà la protecció d'un dels espais més ben conservats de la Mediterrània. Amb la creació del Parc Marítime-terrestre de l'arxipèlag de Cabrera es protegeixen més de 10.000 ha, 1.836 de les quals corresponen a illes i illots i la resta al medi marí.

Una aportació essencial d'aquest parc a la conservació de la natura a Europa és la protecció d'una extensa àrea marina de la Mediterrània occidental. La mateixa llei indicava que es tractava de la major extensió insular del Mediterrani sense urbanitzar i de l'àrea natural més ben conservada de les Balears.

Les aigües de Cabrera són d'una gran transparència, la qual cosa permet el

...

...

creixement d'importantes comunitats marines. Bona part dels fons arenosos són coberts de prats de *Posidonia Oceanica*, una planta marina, exclusiva del litoral mediterrani.

L'existència de nombrosos illots i illes té un gran valor ecològic. Cada illot presenta unes condicions ambientals lleugerament diferents. Per això, els animals i plantes hi han evolucionat de manera particular. És especialment interessant el cas de les sargantanes, de les quals hi ha deu subespècies endèmiques, exclusives dels diferents illots. Pel que fa a les aus, són molt importants les colònies de gavina corsa, corb marí, virot, bal-dritja i noneta. En els penya-segats costaners abunden els rapinyaires, com el falcó comú, el falcó de la reina i l'àguila peixatera.

La vegetació és representativa de la de les illes Balears. Hi ha unes 460 espècies, una trentena de les quals són endèmiques, úniques de les Balears o d'alguna de les seves illes.

El Parc Nacional Marítime-terrestre de l'arxipèlag de Cabrera ha depès d'ICONA fins al 1995, en què ha passat a dependre directament del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació. L'arxipèlag continua essent patrimoni de l'Estat, en concret del Ministeri de Defensa, que encara hi té una petita guarnició d'uns vint-i-cinc homes. També hi és present la Guàrdia Civil i hi ha diverses casetes que són ocupades temporalment per pescadors, que fan pesca artesanal tradicional de caràcter professional.

L'agost de 1991, es formà el Patronat del Parc Nacional de Cabrera, un òrgan de caràcter assessor, on són representats la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, el Consell Insular de Mallorca, l'Ajuntament de Palma, la Universitat de les Illes Balears, els ministeris de Defensa, Obres Públiques, Educació i Ciència i Agricultura i Pesca, les associacions ecologistes -en concret el GOB i Greempace-, el Centre Oceanogràfic de Balears i la Confraria de Pescadors de Palma.

Des de la seva fundació, el director del parc és el biòleg marí Jorge Enrique Moreno.

S'ha de tenir en compte que és el primer parc nacional de l'Estat espanyol de caràcter marítime-terrestre i que també és el primer on es manté la presència dels militars.

La Llei de creació del Parc Nacional

Moll del port de Cabrera

Marítime-terrestre (1991) i els posteriors decrets d'ordenació dels recursos naturals del parc (1992) i del pla rector d'ús i gestió del parc (1995) varen establir diverses mesures per a l'ús públic de l'arxipèlag. S'ha de sol·licitar autorització prèvia a la Direcció del parc per navegar-hi, fondejar en el port o bussejar-hi amb escafandres autònoms. Com a màxim, hi pot haver 50 embarcacions fondejades simultàniament al port de Cabrera.

A més, dins l'àrea que ocupa el parc no es pot fer esquí aquàtic, ni pesca esportiva o submarina, ni desembarcar a qualsevol indret que no sigui el moll principal del port.

Tampoc no es pot acampar a qualsevol lloc, preparar fogueres o fer foc, recol·lectar, destruir o alterar elements d'interès arqueològic, històric o geològic, ni espècies animals o vegetals; desembarcar animals domèstics i introduir animals o vegetals exòtics i abocar residus en el parc, ja sigui a terra o en la mar.

Aquestes normes no han impedit que

Na Foradada

Cabrera sigui visitada per milers de persones. Així, només en el període gener-agost de 1994, es concedieren permisos per a 4.142 fondejaments, 235 bussejos, tres regates, 31 excursions en grups turístics, 72 estades de grups científics i 779 penetracions d'embarcacions d'esplai. L'ús públic varia segons l'estació de l'any.

Així, durant l'hivern, visiten l'illa nombroses escoles, instituts, associacions, generalment amb un objectiu didàctic.

A l'estiu, en canvi, sovintegen els turistes.

Antoni Marimon

ELS Francesos a CABRERA

La fam i l'extenuació arribaren molt aviat. De tot d'una els presoners varen creure que la vertadera intenció dels espanyols quan els enviaren a Cabrera era deixar-los morir de fam. En veure arribar de Mallorca, després de dos dies, les barques carregades de queviures, un crit general de "No ens han deixat abandonats!" es va sentir en el campament. Aviat l'optimisme deixà pas a reflexions més serioses quan varen veure que es distribuïen a cada home una lliure de pa i algunes grapades de faves... per quatre dies. Els deportats no tenien ni oli, ni verdures, ni sal, ni espècies de cap casta per condimentar-les, i amb molta freqüència mancava totalment l'aigua per bullir-les.

Molts s'avesaren a rosegar-les crues, com les cavalleries. La disciplina militar havia desaparegut; començaren a sorgir prevencions contra els oficials; les seves reclamacions a la Junta de Palma no serviren per millorar la sort dels soldats i només donaren lloc a un acord per traslladar a Mallorca els capitans i els tinents que es trobaven a Cabrera. Abans d'això, els oficials ja eren objecte d'un tracte un poc millor. "Com que es mesurava la talent pel grau" rebien una racció de pa doble que la classe de tropa, saïm, carn i vi. "Pel que fa a nosaltres —la classe de tropa— la jerarquia no permeté que es fos tan liberal amb els nostres estòmacs: ens vàrem haver d'arreglar de manera que no menjàssim més de sis unces de pa cada vint-i-quatre hores. Sis unces!"

Com a molt, servien per una mossegada. És cert que ens quedaven les faves; però com en podíem treure partit? Uns tractaren de torrar-les sobre carbons; altres de posar-les en maceració; de totes maneres (...) els hi resultaven inútils per la manca d'habilitat i de mitjans per couer-les.

Més endavant, uns pescadors mallorquins els ensenyaren la seva condimentació habitual. A l'inici, els queviures romanien emmagatzemats en una barcaça i se'n feia una distribució cada dos dies. Després, fou destinada a un altre servei i les distribucions es feren cada quatre dies, això si no hi havia retard per mal temps o per manca de provisions a Palma. "Sis unces de pa! —murmuraven els presoners—, més valdria matar-nos d'una vegada". Molts d'ells, massa afamats i voraçs per pensar en el demà, estimulats per l'aire lliure i l'exercici, consumien d'una vegada la porció destinada

a contentar-los durant quatre dies. (...) No hi va haver manera de reduir-los a l'únic sistema capaç d'evitar les infinites desgràcies que allà s'esdevingueren. "Una distribució diària els hagués posat a l'abric d'aquesta voracitat (...), se'ls suplicà formar esquadres de 12 a 15 homes que viurien en comú i tendrien el ranxo a una hora fixa; tan sols els suboficials adoptaren aquestes mesures d'ordre i regularitat, i ells tocaren els beneficis". La majoria dels recalcitrants, no ho eren per esperit d'independència, sinó perquè estaven convençuts que, més tard o més prest, fessin el que fessin, "estaven destinats a morir miserablement". Molts varen caure en tal descurança i abandonó de si mateixos que rebutjaven tot el que els podia convenir. "Morir avui, morir demà, quan no queda altra esperança que la de patir, quan abans millor", deien dolorosament.

Las malalties rebrostaren i la mortalitat es va fer notar en proporcions aterridores. Eren molt freqüents les oftalmies ocasionades per la intensitat no interrompuda de la llum solar, com també la disenteria, l'escorbut i les febres gàstriques a les quals només escapaven els que tenien algun doble per a procurar-se, mitjançant els marins espanyols, un poc de vi i vegetals frescs. N'hi havia bastants que morien a les poques hores, i en aquests, segons testimonis dels mateixos presoners, no se'ls planyia. Altres, taciturns, sense dir una paraula, erraven, s'arrossegaven, d'un costat a l'altre, lènguidament, fins que els agafava una postració completa de les seves forces i s'ajejien en terra per morir. "Aviat es recolliren cadàvers per tot arreu: a les barraques, en llocs allunyats, sobre la costa, en els vessants de les muntanyes

Monument als presoners francesos

i fins i tot enmig del camp. La mortalitat feia tals progressos que el nostre capellà va veure que era necessari avisar la Junta, que posà a la nostra disposició algunes tendes". Foren col·locades a la part sud-oest de l'illa, a poca distància de la font d'aigua dolça i de l'indret on es feien les distribucions d'aliments. A cada una d'aquestes tendes hi foren depositats quatre o cinc malalts. El conjunt va rebre el pompós nom d'hospital. Els cirurgians de l'exèrcit francès, prestaren heroics, però estèrils serveis. Eren cinc, a saber: Valin, Joly, Pelletier, Grusel i Thillaye, que disposaven de l'apotecaria més pobre que s'ha conegut: la quina i l'àcid sulfúric (...). Els presoners varen estar indecisos respecte al gran nombre de cadàvers; el terreny de Cabrera és dur i rocallós i com que no tenien eines per cavar sepultures varen haver de recórrer al principi de la cremació.

Tots els testimonis presencials pinten l'horror d'aquesta tasca, per la qual varen establir un torn les companyies. La combustió no era completa; sovint no hi havia prou llenya i restaven allà membres humans escampats i a mig consumir per les flames.

Miquel dels Sants Oliver:
**Mallorca durante la primera
revolución, vol. 2, Palma 1982.**

Monografies de la Societat d'història Natural de les Balears, 2. CSIC
Ed. Moll, 1993

EL MONESTIR DE CABRERA

El misteri i la solitud de Cabrera fou, indubtablement, uns dels atractius de l'illa que la constituïren en un prematur lloc monàstic, com ho foren pertot arreu de la Mediterrània occidental les illes i illots que voregen les platges africanes i europees. Plini, entre altres clàssics, ja difongué la fama de la perillositat de les costes de Cabrera, que la feien *insidiosa naufragiis* (Nat. Hist. III, V 78), expressió que imità l'autor del tardà s IV Martianus Capella, el qual parlà de la *Capraria naufragalis*. Però no basta que el lloc sia propici perquè ja tinguem una bona informació sobre l'establiment monacal a les Balears. De moment, no tenim dades indiscutibles respecte al començament de la vida monàstica allà. Tradicionalment s'han manejat tres textos força antics, dos d'ells referents a Cabrera, com són la carta 48 de St. Agustí i la de S. Gregori Magne.

Si ens atenim a l'orde cronològic, haurem de començar per la famosa carta sobre la vida monacal que escriví St. Agustí devers l'any 398, adreçada precisament a l'abat Eudoxius, prevere, de l'illa Capraria. La importància d'aquesta lletra es troba en el fet que el

**En conseqüència no
crec prudent prendre
com a testimoni
probable de
l'existència de
monjos a Cabrera ja
al s IV la carta 48 del
bisbe d'Hipona**

bisbe-monjo d'Hipona hi vessà les primícies de la síntesi monàstico-pastoral que distingí el seu monacat episcopal.

Aquest text ha estat repetidament referit a la Capraria balear, que avui porta el nom de Cabrera. Però tal volta sien més nombrosos els autors que opinen que tal referència és solament possible.

En conseqüència no crec prudent prendre com a testimoni probable de l'existència de monjos a Cabrera ja al s IV la carta 48 del bisbe d'Hipona. Però això no significa que es pugui rebutjar

Costa de Cabrera Gran

Església de Cabrera

amb seguretat l'existència d'un monestir en el s IV.

Diguem d'entrada que, l'arqueologia submarina ens testimonia que el tràfec marítim de Cabrera no era esporàdic i

M. Trias ha parlat d'un fragment de ceràmica que es considera que podria ser d'una possible àmfora paleocristiana dels ss III-IV.

...

...

Per tant, podia ser lloc de destí de qui desitjàs dur-hi vida monàstica. Probablement Menorca, Mallorca i Eivissa tenien ja aleshores una densitat de població cristiana que permetia una floració de fidels desitjosos d'abraçar el monacat. Això sembla clar a través del testimoni de la Carta de Sever de Menorca per a aquesta illa, i Consenci és també un informador prou clar de les múltiples connexions de les Balears amb l'exterior sobre els voltants de l'any 420, així com també sabem que hi havia monjos que viatjaren per les nostres terres, com per exemple Frontó. Tot això suposa que arribaren

Però, retornant a l'antiguitat del monacat a Cabrera, em sembla que no el podem retardar fins a dates pròximes a la reforma que urgí Gregori Magne al començament del s VII

a les Balears no solament les ressonàncies de corrents teològics, com el priscil·lianisme i l'origenisme, sinó també els monjos. Torna a ser Sever qui, a

diversos passatges de la seva carta, els fa presents a Magona a la primeria de l'any 418. Tampoc no falta qui troba versemblant que el bisbe Sever i Consenci mateix haguessin duit vida monacal. Però, retornant a l'antiguitat del monacat a Cabrera, em sembla que no el podem retardar fins a dates pròximes a la reforma que urgí Gregori Magne al començament del s VII.

Tot just iniciat el s VII, ens trobam amb una font tan seriosa com és el *Registrum epistolarum* de Gregori Magne, que conté la carta adreçada al defensor Johannes, qui, d'aquesta manera, rebé l'encomana de posar regit entre els monjos *quod in Capria insula, quae iuxta Maioricam, idem insulam est positum*. El text sencer és prou significatiu i expressiu perquè mereixi ser transcrit: "Allà on la gravetat de les culpes demana l'aplicació de la llei canònica, cal que no posem a un costat el que s'ha de corregir, no sia que, fent els ulls grossos, donem força a les accions depravades que, així ho trobam, hem de segar amb la falç de la disciplina. Perquè ens ha arribat la notícia que els monjos del monestir que es troba a l'illa de Capria, situada devora Maiorica, que és també una illa, obren de manera tan perversa i han sotmès les seves vides a diversos crims, que manifesten que, més que servir Déu, lluiten, i ho deim plorant, a favor de l'antic enemic. Tu, respallat amb l'autoritat que et donen aquestes lletres, dirigeix-te al citat monestir, per informar-te de la vida i costums dels qui allà viuen, mitjançant una acurada investigació. D'aquesta manera tot allò que trobis que ha de ser arrabassat, tal com ho demana la norma canònica, ho has de corregir imposant les penes corresponents, i has de preocupar-te d'informar els monjos de tot allò que hagin d'observar".

"La teva manera de corregir ha de servir tant per a fer retornar els monjos al camí de la bona vida monacal, com perquè de cap manera tu no sies culpable en res davant nosaltres".

En aquesta carta, encara que sia de forma poc agradable, trobam l'únic text de l'antiguitat que, amb seguretat, ens informa sobre l'existència de vida monàstica a Cabrera.

Josep Amengual i Batle:
Els orígens del cristianisme a les Balears, volum I, Mallorca, 1991

L'illa deshabitada que trobaren els monjos

HISTÒRIA

Probablement, l'illa de Cabrera fou habitada a l'època prehistòrica, ja que algunes construccions de tècnica ciclòpia han estat considerades com a restes de poblats talaiòtics. També s'han trobat tres jaciments talaiòtics a l'illa de Conillera.

Una mala lectura d'un text de Plini el Vell (-24 aC - 78 dC) va fer que es consideràs que l'illa de Conillera era el lloc de naixement del general cartaginès Anníbal.

És probable que en el s IV hi hagués un monestir. L'única font segura de l'existència d'aquest monestir és una carta del papa Gregori Magne del 603. La carta està dirigida al defensor Johannes i li encarrega que imposi disciplina.

En aquella època, l'arxipèlag de Cabrera constituïa un punt clau en la ruta que anava des del sud d'Hispania a Itàlia. Les seves costes podien servir de refugi, però les tramuntanades fortes eren molt perilloses per a les embarcacions del món antic. En els seus fons marins es coneixen cinc naufragis de naus púniques i romanes dels segles III aC al III dC.

Després de la conquesta catalana de 1229, l'arxipèlag passà al paborde de Tarragona, Ferrari de Santmartí. Aquest, el 1248, cedí el domini útil a Bernat Claramunt i Guillem Huguet.

Aviat sorgí el problema de la defensa de l'illa contra les incursions dels pirates i corsaris musulmans, que la utilitzaven com una base per atacar les costes de Mallorca i, fins i tot, les de Catalunya i Provença. El 1425, els hereus de Claramunt i d'Huguet cediren els seus drets a Bernat de Saragossa. Aquest signà un acord amb la Universitat de Mallorca per mantenir una guarnició per defensar el castell de Cabrera, que s'havia acabat de construir.

Durant el s XVI els atacs musulmans sovintejaren. El 1509, dues galeres algerianes capturaren 22 pescadors, però una companyia enviada des de Palma aconseguí alliberar-los. El 1531, l'illa serví de base per a Barba-rossa. El 1550 i 1583, els barbarescs desmantellaren el castell, que fou reconstruït cada vegada. En aquella època, segons l'historiador Joan Binimelis, l'illa es trobava deserta. El seu port era molt útil per a qualsevol armada i hi havia una sínia amb molta

Castell de Cabrera

Port de Cabrera

d'aigua.

Cabrera passà successivament als Berard (1439), a Pere Malferit (1537), que intentà poblar-la sembla que sense fortuna, als Sureda (1663) i als Fontirroig (1709).

El 1698, la Universitat de Mallorca es féu càrrec del castell de Cabrera. Durant la Guerra de Successió va tenir una certa importància i el 1715 passà a

l'exèrcit reial.

El 1809, durant la Guerra del Francès, un nombrós contingent de presoners francesos capturats en la batalla de Bailén (Andalusia) foren confinats a Cabrera. El nombre de soldats francesos a Cabrera va fluctuar però arribà als 6.000. Les seves condicions de vida en

...

Cases de pescadores

Cementeri

...

una illa sense recursos ni infraestructures fou deplorable. Els presoners patiren fam i malalties, agreujades per la manca d'higiene i per les penalitats patides en el llarg i penós viatge des de Cadis. L'única font de proveïment era una

barca, en teoria diària, que transportava l'aigua i els queviures. L'alimentació fou tan insuficient que els soldats francesos menjaren herbes salvatges, sargantanes i rates i, fins i tot, hi va haver alguns casos d'antropofàgia.

Amb el temps, els presoners s'organitzaren, bastiren un rudimentari hosi-

tal i alguns malalts greus foren enviats a Palma. Durant els cinc anys que durà el captiveri, hi va haver sortides constants de presoners, ja fos per esser intercanviats amb espanyols o per allistar-se als exèrcits espanyol o anglès.

També hi va haver algunes fugues. En total, perderen la vida a Cabrera uns 3.400 francesos, quasi tots a causa de malalties o de fam. Acabada la guerra, la tardor de 1814, els supervivents pogueren abandonar l'illa.

El 1846, la seva població era un governador i la seva família, un capellà, un cirurgià, 14 homes de guarnició destacats de la de Palma i tres o quatre pagesos que treballaven en una petita zona de conreu del governador.

El 1878, l'illa passà a Miquel Umbert Burgués i, el 1890, a Jacint Feliu Ferrà i de la Mola. La família Feliu impulsà la colonització i dugué a terme diverses millores.

Algunes zones de l'illa foren sembrades de vinya i de blat, s'establí un correu regular de vapors amb Palma i es fundà Vila Cristina. Al final del s XIX, hi habitaven més de vint pagesos. També es fundà una capella, dedicada primer a sant Bonaventura i després a santa Peronella.

A més de l'agricultura, que no arribà a prosperar, i de la pesca, també va tenir importància la producció de carbó. Els carboners feinejaven sovint a Cabrera i hi havia camins per on es transportava el carbó en carro fins a les cales on els esperaven els llaüts.

Cap a 1910, la població total era de 42 persones. Si bé hi havia alguns bocins de terra conrats, la majoria d'aquestes persones eren cabrers que havien llogat les pastures de l'illa.

El 1916, en el context de la Primera Guerra Mundial, un submarí alemany hi féu una breu estada. Aleshores, l'Estat espanyol l'expropià per qüestions de defensa a la família Feliu. Aquesta, des d'aleshores, sempre n'ha reivindicat la propietat. En els anys cinquanta la seva població era de tres famílies i una reduïda guarnició militar.

A partir de 1963, hi va haver projectes infructuosos d'urbanitzar part de l'illa. En els anys setanta s'inicià un moviment per convertir Cabrera en zona protegida. El 1973, l'exèrcit va començar a fer-hi maniobres militars i s'inicià una llarga polèmica que no finalitzà fins que l'arxipèlag fou declarat parc nacional.

Antoni Marimon

Il·lustríssim Senyor Joan Fageda Aubert

Batle de l'Excel·lentíssim Ajuntament de Palma

Sr. Carles Ripoll Martínez de Bedoya

Regidor d'urbanisme de l'Excel·lentíssim Ajuntament de Palma

Sr. Pere A. Serra Bauzà

President del Grup Serra

Direcció editorial

Miquel Serra Magraner

Coordinació

Pere Fullana Puigserver

Redacció

Gabriel Barceló Miltà
Josep Benítez Mairata
Bernat Campins Llabrés
Arnau Company Matas
Maria Àngels Deyà Gómez
Pere Fullana Puigserver
Alexandre Garcia Llinàs
Antoni Ginard Bujosa
Antoni Marimon Riutort
Josep Merino Santisteban
Miquel Pieras Villalonga
Joan Manuel Pons Valens
Antònia Ripoll Martínez
Manel Santana Morro
Francesca Vives Amer

Correcció lingüística

Catalina Company Vidal
Carme Llull Verd

Fotografia

Arxiu de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*
Tomàs Monserrat
Joan Manuel Pons Valens
Arxiu de *Brisas*
Arxiu d'*Ultima Hora* i *Baleares*

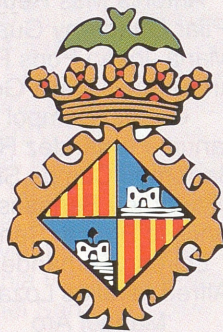
Maquetació

Domiciano Brezmes de León
Joan Salamanca Mir

Agraïments

Emisa
Josep Mascaró Pasarius
Margalida Frau Matas
Marc Boix Aragonès
Joana Maria Fullana Puigserver
Margalida Tur Català

Marta Aspachs Pagès
 Catalina Sureda Vallespir
 Antònia Sastre Pallicer
 Faust Roldán Sierra
 Biblioteca Fundació Bartomeu March
 Ajuntament de Palma
 Joan Mata Hurtado
 Bernat Deyà
 Antonio Llamas Márquez
 Pilar Simón Aznar
 Faustino García Marín
 Pere Bofill Fornaris
 Jordi Aguiló Segura
 Jaume Horrach Font
 Isabel Riquero Guisado
 Lucía Driessen Lladó
 Antoni Forteza Coll
 Maria Sansó Planas
 Antoni Piña Valls
 Leonor Solar López
 Miguel Rabal García
 Margalida Campins Miralles
 Sagrario Merino Álvarez
 Joan Capó Amengual
 Antònia Mas Reus
 Pilar Quadreny Guasp
 Maria Josep Pons Pou
 Maria Àngels Deyà Gómez
 Gabriel Sampol
 Manuel Fernández Recio
 Bartomeu Camps Simó
 Bartomeu Bennàssar
 Francesc Bonnín Sánchez
 Llorenç Fernández
 Alfred Miralles Lozano
 Manuel Aro
 Joan Pastor
 Francesc Bujosa
 Antonio Torronda Domínguez
 Miquel Àngel Mas
 Inés Aymar
 Guillem Rosselló Bujosa
 Maria Forteza Miró
 Antoni Duran
 Nicolau Bosch Vaquer
 Francesc Xavier López Salom
 Jorge Moreno
 Gaspar Aguiló Capó
 Antoni Mesquida Nebot
 Manuel Cortès
 Aina Benito Porcel
 Francesc Busquets Socies
 Mateu Colom Palmer
 Aina Maturana Sáez
 Bernadina Mendoza Cabrera
 Caridad Pérez García
 Jaume Pizà Méndez
 Josep Lluís Riera Moll
 Gabinet de Terminologia de la UIB
 Josep Torrens Mut

Ajuntament de Palma